

GEÇTİ BOR'UN PAZARI

Deyim Hikâyeleri

MEB Tavsiyeli İlköğretim 100 Temel Eserden Seçmeler 29

GEÇTİ BOR'UN PAZARI

Deyim Hikâyeleri

Zambak
YAYINLARI

GEÇTİ BOR'UN PAZARI

Hazırlayan:
M. Orhan BUĞRAHAN

Zambak
YAYINLARI

KÜNYE

Copyright © Zambak Yayıncılık ve Eğitim Gereçleri Tic. AŞ

Bu kitabın tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekânîk, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır. Bu kitabın tüm hakları, Zambak Yayıncılık ve Eğitim Gereçleri Tic. AŞ'ye aittir.

ÇOCUK KALBI

Klasik Eserler Dizisi

Zambak
YAYINLARI

Tek-er İş Merkezi Mahmutbey Mah. Soğuksu Cad.
Nu.: 31 Kat:5 34217 Bağcılar / İSTANBUL
tel.: (0212) 604 21 23 Faks: (0212) 443 98 39
www.zambak.com

ADAM OLMAK

İnsanlığa faydalı hâle gelmek.

Adamın biri, oğlunun davranışlarını hiç beğenmezdi. Sürekli ona:

– Sen adam olmazsın, derdi.

Bu söz, çocuğun aklından hiç çıkmadı. Çocuk büyüdü, okudu, vezir oldu. Uzak bir yerde oturan babasını yanına çağırtdı. Vezirin adamları, ihtiyar babayı yaka paça tutup vezirin karşısına getirdiler. Bulunduğu makamdan dolayı gururlanan vezir, babasına “Hoş geldin!” bile demedi. Ne yerinden kalktı ne de babasının elini öptü. Babasına gülerek:

– Ee, ne dersin baba? Bana hep: “Sen adam olmazsın!” derdin. Bak, vezir oldum. Şimdi bu duruma ne söyleyeceksin, dedi.

İhtiyar baba, acı acı güldü ve oğluna şöyle dedi:

– Ben sana vezir olamazsın demedim. Adam olamazsın dedim. Bak yine de adam olamamışsın!

– Neden böyle söylüyorsun?

– Neden olacak, adamlarına baban olduğumu söylememişsin. Onlar beni bir suçlu gibi tutup buraya getirdiler. Sonra, sen beni görünce ayağa kalkmadın. Bana “Hoş geldin!” demedin. Elimi öpmedin. Örfümüzden, kültürümüzden hiçbir şey almamışsın, insanlık yönün çok zayıf kalmış. Vezir olmuşsun ama hâlâ adam olamamışsın!

AKLI KESMEK

Bir şeyin gerçekleşeceğine inanmak.

Ünlü bilim adamlarımızdan İbni Sina çocukken babası onun matematikte çok başarılı olmasını istiyordu. Bu nedenle oğlunu, matematiği iyi öğreten bir okula gönderdi. Fakat küçük İbni Sina, bu okulda fen ve matematik derslerinde başarılı olamıyordu. İbni Sina, bu konuda başarılı bir öğrenci olamayacağını düşündü. Okulu bıraktı ve bir kervana katıldı. Kervanla birlikte günlerce yol aldı.

İbni Sina, bir gün kervanın konakladığı bir yerde su getirmek için kervanın yanında bir kuyuya gitti. Sina, kuyunun başında, ipin kuyu taşını kesmiş olduğunu görünce düşünceye daldı.

– İp, taşı nasıl keser? Demek ki ip, sürekli sürtüne sürtüne taşı kesip aşındırmış. Bundan ders almalıyım. İp, taşı kessin de matematiği, geometriyi aklım kesmesin, bu olacak iş değil, dedi.

Su getireceği kovayı oracıkta bırakarak kendi kendine:

– Aklım kesti, aklım kesti, diyerek geri döndü. Okula yeniden giderek derslerine çalışmaya başladı. Sonunda da dünyanın takdir ettiği bir matematik bilgini oldu.

ATEŞ PAHASI

Bir şeyin pahalı olduğunun anlatılmak istenmesi.

Kanuni Sultan Süleyman, vezirlerini de yanına alarak bir gün ava çıktı. Av sırasında aniden bir yağmur başladı. Padişah ve vezirleri, geri dönemeyeceklerini anlayınca yakında bulunan bir köy evine sığındılar. Evin sahibi, gelenlerin önemli kişiler olduğunu anladı.

Ev sahibi, padişah ve vezirlerini güzelce ağırladı. Ateş yaktı ve onları ısıttı.

Kanuni:

– Şu ateş bin altın eder doğrusu, dedi.

Ev sahibi, misafirlerin karınlarını da doyurdu. Padişah ve adamları daha sonra sıcak döşeklerde güzel bir uyku çektiler.

Sabahleyin, padişah ve adamları gitmek üzere hazırlandılar. Padişah:

– Borcumuz ne kadar, diye sordu.

Ev sahibi:

– Efendim, borcunuz bin altın, dedi.

Bu para padişah için çok değildi ama neden bu kadar çok altın istediğini sormadan edemedi.

– İyi de niçin bu kadar fazla para istedin?

– Efendim, istediğim sadece sizi ısıtırken yararlandığınız ateşin parasıdır. Ateşin bin altın ettiğini siz söylediniz. Çorba ve sıcak yataklar bizim hediyemizdir!

Padişah ve vezirler, gece yakılan ateş için bin altın vererek köyden ayrıldılar.

ATI ALAN ÜSKÜDAR'I GEÇTİ

Fırsatı kaçırdın, yapılacak bir şey kalmadı.

Bir gün Köroğlu'nun atı çalınmış. Köroğlu, atını aramak için yollara düştü. Sonunda atı İstanbul'da, Eminönü'ndeki at pazarında buldu. Atı elinde bulunduran adam, Köroğlu'nu tanı mıyordu.

Köroğlu, atına yaklaştı ve adamla pazarlık yaptı. Satıcı ile iyi bir fiyata anlaş tılar. Köroğlu:

– Yalnız benim bir şartım var. Alacağım atın sırtına binip onu denemeliyim. Yürümesine, koşmasına bakmalıyım, dedi.

Satıcı bu öneriyi kabul etti. Köroğlu atın yularını tuttu ve yüzünü okşadı. At da sahibini tanıdı.

Köroğlu, atı dörtnala sürmeye başladı. Kıyıya varınca da bir sala atlayıp Üsküdar'a geçtiler. At satıcısı da arkalarından bakakaldı. Öfkesine sahip olamayan satıcı, Köroğlu'nu takip etmeye başladı.

Derken kalabalık arasından bir ihtiyarın sesi işitildi:

– Boşuna yorulma evlat, atı alan Üsküdar'ı geçti. O adam Köroğlu'nun ta kendisiydi!

Böylece, Köroğlu'nun çalınan atı, başkasına satılmaktan kurtuldu.

AYIKLA PİRİNCİN TAŞINI

Karışık olan bir işin içinden çık çıkabilirsen.

Osmanlı Sultanı Yavuz Selim, Yemen'i Osmanlı topraklarına kattıktan sonra burada isyanlar başladı. Daha sonra Sinan Paşa, duruma hakim oldu.

Anlatıldığına göre, Sinan Paşa'nın askerleri bir gün çölde konakladı. Yemek pişirmek için torbaların içindeki pirinçleri çadırın üstüne döktüler ve taşları ayıklamaya başladılar. Bu arada bir fırtına çıktı ve rüzgârın getirdiği kum bulutu, pirinçlerin üzerini kapladı.

Şakacı bir asker:

– Biz Allah'ın nimetini taşlı diye beğenmiyorduk. Asıl şimdi ayıklayın pirincin taşını. Allah, Kâbe'ye saldıran fillerin başlarına ehabil kuşlarıyla taş yağdırmıştı. Bizim de başımıza büyük bir taş yağdırmadan hemen tövbe edelim, diyerek arkadaşlarını güldürdü.

BALIK BAŞTAN KOKAR

Bozulmanın, kötülüğün, her türlü kanunsuzluk ve ahlaksızlığın üst kademelerden başlayıp aşağıya doğru yayılması.

Evvel zaman içinde zengin padişahlardan biri hizmetçilerinden birini yanına aldı. Alışveriş yapmak için arabasına binip saraydan ayrıldı ve çarşıya gitti. Arabayı bir yere çekerek hizmetçinin yaptığı alışverişi seyretmeye başladı.

Hizmetçi, balık almak üzere balıkçının tezgâhına yaklaştı ve balıkları incelemeye başladı. Önce eliyle balıklara dokundu, sonra birer birer kuyruklarını koklayıp bıraktı. Hiçbirini beğenmedi. Hizmetçi, arabaya döndüğü zaman, padişah:

– Niçin balık almadın, diye sordu.

Hizmetçi:

– Efendim, balıkların hepsi bayattı, dedi.

Padişah:

– Nasıl anladın peki, diye sordu.

Hizmetçi:

– Koklaya koklaya anladım, efendim, cevabını verdi.

Padişah:

– İyi ama sen hep balıkların kuyruk tarafını kokladın. Benim bildiğime göre balık baştan kokar, dedi.

BEDAVADAN GEÇİNMEK

Çalışmadan rızkını temin etmek, başkalarından karşılıksız olarak faydalanmak.

Sultan 1. Ahmet, sarayın penceresinden, bin bir güçlkle kürek çeken kayıkçıyı seyrediyordu. Bu sırada İncili Çavuş içeri girdi. Padişah da pencereden kayıkçıyı göstererek:

– Bak İncili Çavuş, bir lokma ekmek için ne kadar eziyet çekiyor.

İncili Çavuş:

– Haklısınız efendim! Çok insan geçinmek için zahmet çeker. Fakat şu ölümlü dünyada bedava geçinen üç kişi var, dedi.

Padişah, meraklanmış:

– Kim bu üç kişi, diye sordu.

– Biri silahtar ağasının imamı, öteki kızlar ağasının berberi, diğeri de kulunuz benim!

– Anlayamadım, nasıl oluyor da bedavadan geçiniyorsunuz?

– Çok basit efendimiz! Silahtar ağa, namaz kılmadığı hâlde imama maaş verir. Kızlar ağasının başı kel, kendisi kösedir. Boş yere berbere para verir. Benim görevim de sultanımızı güldürüp öfkesini yatıştırmaktır. Böylelikle bedavadan geçinip gideriz.

BİZE DE Mİ LO LO

Bir işin aslını, esasını biliriz, bizi aldatamazsın.

Adamın biri, bir başkasıyla tartışırken çok kızdı ve ağzından bazı kaba sözler çıktı. Hakarete uğrayan adam da bu durumu kadıya şikâyet etti. Öfkesini yenemeyip kötü söz söyleyen adamı bir korku aldı. Çünkü kadının sağı solu hiç belli değildi. Adama meydan dayacağı çekebilirdi. Adam, bir tanıdığına korkusunu anlattı. Adam da:

- Ben seni bu sıkıntıdan kurtarıyorum. Sana vereceğim akıl sayesinde hiç ceza almazsan bana bir altın vereceksin. Buna razı mısın?
- Elbette razıyım! Bir altının sözü mü olur? Hadi bakalım, şu yolu bana öğret!
- Peki öyleyse! Kadı efendi sana ne sorarsa sorsun hiçbir şey söylemeyeceksin! Sadece” Lo, lo, lo!” diyeceksin. İşte bu kadar!

- Böyle yapmak kolay ama kadının bunu anlayacağını hiç sanmıyorum!
  - Sen dediğimi yap! Bak, nasıl kurtulacaksın?
- Duruşma günü öfkeli adam gerçekten de kadının söylediğine “Lo, lo, lo!” diye cevap verir. Kadı bakar ki adam konuşmıyor:
- Bu adam dilsiz herhâlde? Nasıl olur da küfürlü söz söyleyebilir?
- Kadı, adama hiçbir ceza vermedi ve onu bıraktı. Mahkeme dönüşü, akıl öğretene adam, kötü söz söyleyen adamın karşısına çıktı:
- Hadi kurtuldun! Bizim şu altını ver bakalım, dedi.
- Öteki hiç oralı olmadan yoluna devam ederken:
- Lo, lo, lo, deyip durdu.
- Altın parayı isteyen adam kızdı, küplere bindi.
- Seni utanmaz seni! Bize de mi lo lo, dedi.

BOYUNUN ÖLÇÜSÜNÜ ALMAK

Giriştiği bir işte umduğunu, beklediğini bulamamak, başarısız olmak.

Köyde birkaç delikanlı dereye yüzmeye gittiler. Aralarından en uzun boylu olan genç:

– Bu suyun en derin yeri benim boyumu geçmez. Sizin boyunuz kısa olduğu için kıydan ayrılamıyorsunuz, dedi.

Arkadaşları, bu üstünlük taslayıcı ifadelere alındılar. Uzun boylu gence bir oyun oynamak istediler.

Yüzerek derenin en derin yerine gittiler ve oradan uzun boylu gence seslendiler:

– Gel bakalım, burası çok sığ! Bak, ayaklarımız yere değiyor. Burada boy ver de görelim, dediler.

Uzun boylu genç, bunun bir oyun olduğunu anlamadı ve derenin en derin yerine gitti. Ayaklarıyla

dere tabanına bastı ama suların altında kaldı. Derenin derinliği boyunu aştı. Boğulmak üzere iken

şakacı arkadaşları gelip genci kurtardılar. Baygın bir hâlde evine götürdüler. Anası, oğlunun

durumunu görünce şaşırđı ve ne olduğunu sordu. Arkadaşları:

– Hiç teyze, oğlun dereye boyunun ölçüsünü aldı, dediler.

BU YAŞTA BU ZEKÂ

Yaşına göre çok akıllı ve kurnaz olan.

Eski mahalle mektebi hocalarından Mahmut Çelebi, tatlıyı çok severdi. Öğrenci velileri onun bu özelliğini bildikleri için hocayı tatlısız bırakmazlardı. Sık sık baklava tepsi göndererek hocanın gönlünü almak isterlerdi.

Yine bir gün kocaman bir tepsi baklava geldi. Mahmut Çelebi, baklava tepsisini rafa koyar koymaz karşısına bir adam dikildi:

– Hocam, sizi çok acele Vali Paşa istiyor, dedi.

Mahmut Çelebi, korku ve telaş içinde hazırlandı. Bir baklava tepsisine, bir de gelen adamın yüzüne bakıyordu. Tam da tatlıyı yiyeceği sırada çağrılmıştı. Aklı fikri baklava tepsisindeydi. Dışarı çıkarken bir kurnazlık düşündü. Olan biteni gören çocuklar tatlıyı yemesinler diye:

– Çocuklar, rafa koyduğum baklava tepsisine sakın el sürmeyin! Çok iyi biliyorsunuz ki birisi bana düşmanlık olsun diye bu baklavaya zehir koyup gönderdi. Bir lokma yerseniz başınıza felaket gelir haaa!

Çocuklar:

– Hoca efendi, siz meraklanmayın! Biz baklavaya elimizi bile sürmeyiz, dediler.

Hoca, çocukların sözü üzerine biraz rahatladı ve sokağa çıktı.

Mahmut Çelebi gider gitmez çocuklar arasında bir kaynaşma başladı. Afacanların da aklı baklavadaydı. Hoca efendinin, baklavayı korumak için kendilerine böyle söylediğini anladılar.

Öğrenciler, baklava tepsisini raftan indirip birer ikişer atıştırmaya başladılar. Hoca efendiden biraz korkuyorlardı ama bu kez her şeyi göze aldılar. Arkadaşlarını kurtarmak isteyen Ali Abdullah adındaki bir öğrenci:

– Arkadaşlar hiç korkmayın! Ben hepinizi kurtaracağım. Göreceksiniz hiçbiriniz ceza almayacaksınız, dedi.

Ali, bunları söyledikten sonra hoca efendinin kapı arkasında duran bastonunu ortasından kırdı. Kırık parçaları yine oraya koydu.

Mahmut Çelebi okula döner dönmez gözü kırık bastona takıldı. Hemen bağırdı:

– Hangi yaramaz bu bastonu kırdı?

Ali Abdullah, başını önüne eğerek ağlar gibi ortaya çıktı:

– Ben efendim! Çok üzgünüm ama oldu bir kez! Suçum büyüktür. Beni bağışlamayacağınızı biliyordum. Düşündüm, taşındım; dayak yiyip ölmektense zehirli baklavayı yiyip ölmeyi tercih ettim.

Rafa koyduğunuz baklavaların hepsini yedim. Şimdi de ölümümü bekliyorum. Hakınızı helal edin hoca efendi. Siz de arkadaşlar, dedi.

Mahmut Çelebi, çocukların oynadıkları oyunu anladı. Gülmekten kendini alamadı:

– Bu yaşta bu zekâ! Siz aklınızla bin yaşayın çocuklar! Baklavalar afiyet olsun! Bana nasıl olsa yine baklava gelir, dedi.

ÇAM DEVİRMEK

Bilmeyerek ve istemeyerek karşısındakini söz ve davranışlarıyla incitmek.

Adamın biri, yazlık evinin bahçesine küçük bir ev daha yaptırmak istedi. Bahçesindeki bütün ağaçları kesip kereste yaptırdı. Süs olsun diye birkaç güzel çam ağacını kesmedi. Bir gün yazlık evinden ayrılırken bekçisine tembih etti:

– Kereste olabilecek birkaç çam ağacını kestiremedim. Bunları sen kestir de kereste yaptır, dedi.

Bekçi, bahçede kesilmemesi gereken çamlarla birlikte bütün çamları kestirip kereste yaptırdı. Geldiğinde bu durumu gören mal sahibi çok kızdı. Bekçiye:

– Bütün çamları devirmiştir! Sen ne akılsız adamsın, dedi. Bekçiyi oradan kovdu.

ÇİZMEDEN YUKARI ÇIKMAK

Haddini bilmemek, yetkisini aşan işler yapmak.

Ressamın biri resim sergisi açtı. Perde arkasına saklandı ve oradan gizlice eleştirileri dinliyordu.

Resim sergisini gezen ayakkabıcılardan biri, bir tablodaki adamın çizmelerini beğenmedi.

Yanıdakine, yüksek sesle gördüğü kusurları anlatmaya başladı. Bunları perde arkasından dinleyen ressam, kendi kendine:

– Ayakkabıcı haklı, dedi.

Ayakkabıcı eleştirilerini söylemeye devam ediyordu. Aklının ermediği yerlerde de kusur aramaya başladı. O zaman ressam da dayanamadı, perde arkasından bağırdı:

– Arkadaş, çizmeden yukarı çıkma, dedi.

DAĞDAN GELİP BAĞDAKİNİ KOVMAK

Hakkı olmadığı hâlde emek verilen bir yeri, bir işi sahiplerinden zorla almaya çalışmak.

Köylünün birinin bahçesini ayrık otu sardı. Adam da o otları toplayıp alttaki bağa attı. Ayrık otları, o bağa üremeye başladı ve her yeri kapladı. Bu nedenle üzümler de verimli olmadı. Bağ sahibi, bir gün, bu yabani otları ayıklarken söylenmeye başladı:

– Ne olacak, dağdan gelen bağdakini kovar, dedi.

GÜVENDİĞİ DAĞLARA KAR YAĞMAK

Güvendiği yerden, beklediği yardımı alamamak.

Bilindiği gibi Napolyon'un ve Hitler'in Moskova'ya seferleri vardır. Her iki seferde Fransız ve Alman orduları yenilgiye uğramıştır. Fakat bu yenilgilerin asıl nedeni Rusya'nın ünlü kışı ve soğuğu oldu. Yani bu ordular kışa kara yenildi.

Napolyon, büyük bir ordu ile Rusya'ya yürüyüp iki yıl sonra ordusunun hemen tamamını yitirdi. Fransa'ya dönüşü sırasında ona:

– Güvendiğin dağlara kar mı yağdı, dediler.

DANANIN ALTINDA BUZAĞI ARAMAK

Başkasını suçlamak için bahaneler bulmak.

Eskiden zengin bir ağa, sahip olduğu bütün hayvanları, yavrularını yarı yarıya paylaşmak için verdi. Her yıl hayvanlar yavruladıktan sonra köye gider ve yavruları sayardı. Kulaklarına özel bir işaret yaparak bunları deftere kaydedirdi. Her hayvanı yavruları ile birlikte görmek isterdi. Köylülere:

- Hani bunun kuzusu, hani bunun oğlağı, hani bununu malağı, diye bağırıp çağırırdı.

Sayım yaptığı bir gün, inek sandığı bir dananın yanında buzağısını göremeyince boynunu uzattı:

- Hani bunun buzağısı, diye bağırmaya başladı.

Ağa, köylülerin bir eksiğini yakaladım diye yaygarayı kopardı. Köylülerden biri durumu anladı:

- Ağam, o inek değil, danadır. Siz dana altında buzağı arıyorsunuz. Üstelik bu hayvan, erkektir. Erkek hayvanın buzağısı olur mu?

DEVLET KUŞU KONMAK

Beklenmeyen, büyük ve önemli kısmet.

Ülkenin birinde bir haber duyurulacağı zaman davullar çalınır, halk sarayın önündeki meydana çağrılırdı.

Bir gün yine böyle oldu. Padişah, vezirler, devletin ileri gelenleri sarayın balkonunda göründüler. Padişahın adamlarından birinin elinde bir kafes, kafesin içinde de güzel bir kuş vardı. Adam, halka seslendi:

– Ey ahali, duyduk duymadık demeyin! Peynir ekmek yemeyin! Bu kafesteki kuşun adı, devlet kuşudur. Şimdi onu kafesten çıkaracağım. Kimin başına konarsa memleketin en talihli insanı odur. Çünkü padişah efendimiz onu kendisine vezir yapacak!

Adam, kuşu bıraktı. Herkes, kuşun kendi başına konması ümidi ve isteği ile hayvanın uçuşunu seyretmeye başladı. Kuş uçtu, uçtu, uçtu. En sonunda da Keloğlan'ın başına kondu.

DİLİNDE TÜY BİTMEK

Tekrar tekrar söylemekten usanmak, bıkmak.

Çok geveze olan bir adam durmadan pot kırıyordu. Bu yüzden de başına bir sürü dert açıyordu. Arkadaşları onu uyarırdı:

– Dilinin cezasını çekiyorsun. Biraz konuşma, susmasını bil, derlerdi. Ama yine de adamın çenesi durmazdı.

Şakacı bir arkadaşı, bir gün gevezeye şu öğüdü verdi:

– Dil kaygan olduğu için çok konuşuyorsun. Bak kulak konuşuyor mu, burnun sesi sedası çıkıyor mu? Demek dil de onlar gibi yerli yerinde dursaydı, kolayca hareket edemeseydi pot da kırmayacaktın. O hâlde dilini hareketsizliğe alıştı. Uyuşsun, paslanır gibi olsun, kayganlığını yitirsin. O zaman çok konuşmazsın işte! Diline bir şey ektiğini ve onların büyüyüp ağzını tıkadığını say!

Geveze, bu öğüdü ciddiye aldı, bir süre sustu. Bu kez de onun suskunluğu halkın dikkatini çekti. Kendisine nedenini sordular, şu karşılığı verdi:

– Artık konuşmuyorum. Çünkü dilimde tüy bitti. Daha önce ekmiştim de...

DİŞ BİLEMEK

Bir başkasına kötölük yapmak için fırsat kollamak.

Türkler, çok eski zamandan beri diş bakımını bilirler ve buna önem verirlerdi. Savaşlarda bile her sabah dişlerini fırçalarlardı.

Çinlilerle yapılan savaşta, Türk askerleri dere kenarına indi. Yüzlerini yıkıyor ve dişlerini fırçalıyorlardı. Çin askerlerinden bazıları, Türk askerlerinin yaptıklarını gizlice seyrediyordu. Fakat yaptıkları işi bir türlü anlayamıyorlardı. Onların, savaşa hazırlandıklarını sandılar ve durumu komutanlarına ve arkadaşlarına aktardılar:

– Türkler dere kenarında dişlerini biliyorlar. Hâlimiz dumandır. Hemen buradan kaçalım, dediler.

Çin askerleri korkularından buldukları yeri terk ederek kaçtılar. Türk askerleri de yaptıkları temizlik sayesinde zafer kazandılar.

ESKİ ÇAMLAR BARDAK OLDU

Devir değişti, her şey farklı olmaya başladı.

Zamanın birinde, etrafı çamlarla çevrili bir köyden gencin biri askere gitti. O askerdeyken insanlar am ağaçlarını birer ikişer kestiler. Delikanlı askerden dönünceye kadar tek bir am ağacı bile kalmadı. Köylüler am ağaçlarından kereste, odun yaptılar. Satmak üzere testi biçiminde bardak denilen kaplar yapanlar da oldu.

Delikanlı, askerden dönüşünde köyünü tanıyamadı. Köyünün ağaçsız hli onu zd. O sırada yanında bulunan bir köylüye sordu:

- Arkadaşım, bu amlara ne oldu?
- Arkadaşım, eski amlar bardak oldu!

ETEKLERİ ZİL ÇALMAK

Çok sevinmek, mutlu olmak, sevincini belli etmek.

Eski devirlerde Anadolu'nun bir şehrinde, herkesin sevdiği, saydığı, tatlı sözlü bir şeyh vardı.

Bu şeyhin pabuçlarının ucunda, cübbesinin eteklerinde yüzlerce kuzu çingırağı vardı. Uzaktan bu şeyhin geldiği, çingırağının çıkardığı sestен anlaşılırdı.

Bu çingırağı neden taktığını soranlara:

– Efendim, insan bilmeyerek, görmeyerek yerdeki karıncaları çiğneyebilir. Onları ürkütüp kaçmalarını sağlamak için bu çingırakları taşıyorum. Ayrıca çingırakların sesini duyan, tehlikeli ve zararlı hayvanlar da benim onları ezeceğimi sanarlar. Saklandıkları yerden çıkıp kaçmalarına sebep olur, diye cevap verdi.

Bir gün güvenlik görevlileri, bir hırsızlık çetesini saklandığı yerden çıkmasını bekliyordu. O sırada çingıraklı şeyh de oradan geçiyordu. Azılı çete, çingırak sesini duyunca yakalanacağını sanarak bulunduğu yerden ortaya çıktı. Kaçmak isterken kısıvrak yakalandı.

Azılı çetenin yakalanmasını sağladığı için emniyet kuvvetleri ve oraya koşan halk, sevincinden şeyhi kucaklayıp havaya kaldırdı. Bu sırada şeyhin eteklerindeki çingıraklar da çok ses çıkardı, adeta zil çaldı. Zil sesinden herkes mutlu oldu.

Bu olaydan dolayı bu yörenin halkı, bir şeye sevinince “Etekleri zil çalıyor.” demeye başladı.

GEÇTİ BOR'UN PAZARI

Fırsatı kaçırdın. Fırsat insanın eline bir kere geçer. Artık bu işin üzerinde durma zamanı geçti.

Yeni bir fırsat kollaman gerekir.

Bor, Niğde ilimizin şirin bir ilçesidir. Bor'un köylerinden bir adam, Bor Pazarı'na gitmek için yola koyuldu. Yolda giderken karnı acıktı. Bir pınarın başında durdu. Eşegini de bir ağaca bağladı. Bir şeyler yemeye başladı. Karnı doyduktan sonra uykusu geldi:

– Şurada biraz uyuyayım, sonra pazara giderim, dedi. Ağacın gölgesine uzandı. Aradan saatler geçti fakat uyanamadı. Gözlerini açınca ikindi vaktinin olduğunu anladı. Hemen eşeğine bindi ve pazarın yolunu tuttu. Yolda, pazardan dönen köylülere rastladı ve onlara:

– Nereden geliyorsunuz, diye sordu.

Köylüler:

– Bor Pazarı'ndan geliyoruz, diye cevap verdiler.

Köylüler:

– Sen nereye gidiyorsun, diye sordular.

O da:

– Bor Pazarı'na gidiyorum, dedi.

Köylüler:

– Ah, ah! Çok geç kaldın! Pazar çoktan dağıldı. Geçti Bor'un Pazar'ı sür eşeğini Niğde'ye, dediler. Çünkü bir sonraki gün Niğde'nin pazarı kurulacaktı.

HAYDAN GELEN HUYA GİDER

Kolay ve emeksiz kazanılan şeyler elden de kolay çıkar.

Ahmet Ağa; inekleri, koyunları, mandırası olan zengin bir adam idi. Elde ettiği sütleri, bütün şehirlerde sattırarak zengin oldu. Ama bu zenginliği, sütlere yarı yarıya su katarak elde etti. Yani zenginliğinin çoğunu haram para oluşturuyordu.

Ahmet Ağa, yaptığıının yanlış bir davranış olduğunun farkındaydı. Ama bu kötü huyundan bir türlü vazgeçemiyordu.

Ahmet Ağa, günün birinde ticaret yapmak için bir gemiyle seyahate çıktı. Bir sabah herkes uykudayken güverteye çıktı ve kesesindeki paraları sayıyordu. Tam da bu sırada yolculardan birine ait olan maymun, adamın kesesini kapıldığı gibi vapurun direğine tırmandı. Ahmet Ağa, aşağıdan maymuna yalvarmaya başladı:

– Hadi, beni kızdırma, at şu kesemi! Yoksa seni elime geçirirsem fena yaparım, dedi.

Maymun, direğin tepesinden acayip sesler çıkarıp duruyordu. Biraz sonra maymunun sahibi çıkageldi. Maymunun sahibi dürüst bir adamdı. Ahmet Ağa, bu kez ona yalvarmaya başladı:

– Bu hayvan seni dinler! Söyle de kesemi bana geri getirsin, dedi.

Maymunun sahibi:

– Dostum, bu işin içinde bir bit yeniği var! Senin paraların helâl kazanılmış olmadığı için başına bu durum geldi, dedi.

Ahmet Ağa, gerçeği saklayamadı:

– Haklısın! Ben de bunun vicdan azabı içindeyim ama maymunun kaçırdığı ise paramın tamamıydı, dedi.

Maymunun sahibi, direktteki maymuna bir şeyler söyledi. Maymun, bunun üzerine paranın bir kısmını denize fırlattı. Kalanını da kesesiyle birlikte güverteye attı. Ahmet Ağa, üzülüp dururken maymunun sahibi de:

– O kadar üzülme dostum! Haydan gelen huya gider. Sudan gelen suya gider, dedi.

HOŞAFIN YAĞI KESİLDİ

Söyleyecek söz, verilecek karşılık veya yapacak bir şey bulamayacak duruma düşmek. Yüzünde hoşnutsuzluk belirmek, ortaya çıkan durumdan üzüntü duymak.

Yeniçerilere verilen hoşaf, daha önce yağlı yemek pişirilen kazanlarda hazırlanırdı. Bu yüzden de hoşafın üzerinde yağ tabakası oluşurdu. Yeniçeriler, hoşafın içine ayrıca yağ konulduğunu zannedirdi. Yemek işlerine bakan yeni subay, bu durumu önlemek için ayrı ve temiz kaplarda hoşaf pişirilmesini istedi. Böylece, hoşafın üzerindeki yağlar görünmez oldu.

Yeniçeriler arasında kargaşa çıkarmak isteyen biri, kışkırtıcı bir konuşma yaptı:

– Ağalar, sizi yönetenler, yiyeceklerinizin yağını bile kestiler. Eskiden hoşafınıza yağ konurken şimdi koymuyorlar. İnanmazsanız önünüzdeki hoşafa bir bakın! Dupduru su gibi. Amaçları sizi zayıflatmak, belki de açlıktan öldürmektir. Buna boyun eğecek misiniz?

Yeniçeriler, hep bir ağızdan:

– Hayır, elbette hayır! Olmaz böyle şey, diye bağırıyorlar.

Kışkırtıcı adam:

– Ağalar, hoşafın yağı kesildi, daha ne duruyorsunuz, dedi.

Bütün yeniçeriler, hoşafın yağı kesildi diye ayaklanıp isyan ettiler.

KABAK TADI VERMEK

Biktirmek, usanç vermek, tatsız gelmeye başlamak.

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'da yaptırdığı bir medrese vardı. Burada okuyan öğrencilere kabak mevsimi gelince kırk gün üst üste kabak yemeği verilirdi. Ancak cuma günleri yemekler biraz değişirdi. Medresede okuyan öğrenciler, bir şeyin usanç vermeye başladığını anlatmak için:

– Kabak tadı verdi, derlerdi.

KAZAN KALDIRMAK

Ayaklanmak, topluca isyan edip başkaldırmak.

Osmanlı'nın son dönemlerinde yeniçeri ocaklarında sık sık ayaklanmalar olurdu. Ayaklanan yeniçeriler İstanbul'daki Sultanahmet Meydanı'na giderken yemek kazanlarını da yanlarında götürmeyi âdet edinmişlerdi.

Zamanla, yeniçeri ayaklanmalarının adı “kazan kaldırmak” oldu.

KARAMAN'IN KOYUNU, SONRADAN ÇIKAR OYUNU

Dış görünüşe aldanmamalı. Bu işin altından neler çıkacağını sonra görürsün. Şimdi hiçbir şey anlaşılmaz.

Osmanlı Devleti, Anadolu'da büyümeye başlayınca birçok beyliği de emirleri altına aldılar. Fakat Karamanoğulları Beyliği, Osmanlıları çok uğraştırdı. Osmanlılar da bu beyliği ortadan kaldırmak istemedi. Her mücadelede Karamanoğulları beyleri yenildikleri hâlde, kötü sonuçtan ders almadılar. Durmadan Osmanlılara saldırdılar. Her yenilgiden sonra bir antlaşma yaptılar ve böylece beyliği korumayı başardılar.

Karamanoğulları, çoğu zaman sözlerinde durmadılar. Son savaşta da yenilince Osmanlılar, Karamanoğulları ile bir daha sözlerini bozmayacak şekilde antlaşma yapmak istedi. Karamanoğullarından İbrahim Bey'e yemin ettirmek istediler. İbrahim Bey, yemin ederken bir kurnazlık düşündü, koynuna bir güvercin koyarak yemin etmeye gitti.

– Bir daha sözünde duracağına yemin et, dediler.

İbrahim Bey, elini göğsünde sakladığı güvercinin üzerine koydu:

– Bu can, bu vücutta iken sözümünden dönersem kılıcım kesmesin! Atımın ayağı kırılsın! Ekinlerim yeşermesin! Koyunlarımın sütü kesilsin! Soyum sopum kurusun, dedi.

İbrahim Bey, yalancılıktan yemin ettiği için yine sözünde durmadı. Kendisine yemini hatırlatıldığı zaman olayın iç yüzünü anlattı.

Tarihe geçen bu olayı, günün birinde Ünlü Emir Timur da öğrendi.

– Karaman'ın koyunu, sonradan çıkar oyunu, dedi ve bu söz kullanılır oldu.

KEÇİLERİ KAÇIRMAK

Olay karşısında uyumsuzluk gösterip düşünce dengesini bozmak, aklını kaybetmek.

Keçiler, çevik hayvanlardır. Dağlara tırmanır, her yerde kendilerine bir yol bulurlar. Engebeli, dar yollara “keçi yolu” denmesinin sebebi budur.

Çobanın biri dağda keçileri otlatıyordu. Öğle sıcağında uykusu geldi. Keçileri saldı, kendisi de bir ağacın gölgesine yatıp uyudu. Uyandığında keçilerin kaybolduğunu fark etti. Çevrede, keçilerini aradı fakat bulamadı.

Çoban, bir o yana bir bu yana koşturdu. Saçını başını yoldu:

– Görevimi yapamadım, keçileri kaçırdım, dedi. Koşa koşa köye gitti. Önüne gelene “Keçileri kaçırdım!” diye söyleniyordu. Köylüler de merak ettiler, dağa çıkıp keçileri aramaya başladılar.

Suyu içip serinleyen keçiler, girdikleri mağaradan çıkmışlardı. Çobanın bıraktığı yerde otlamaya başlamışlardı. Köylüler, keçileri saydılar; hepsi de tamamı. Köylüler, bu durum karşısında çobanın delirdiğini düşündüler.

Keçi sürüsünü bir başka çobana verdiler. Fakat birkaç gün sonra, yeni çobanın başına da aynı iş geldi. O da “ Keçileri kaçırdım!” diye köye geldi. Daha sonra tutulan çoban, mağarayı buldu ve işin aslını böylece öğrendi.

KIRK DEREDEN SU GETİRMEK

Birini bir şeye inandırmak için çok karmaşık gerekçeler ileri sürmek. Birçok ikna edici diller dökmek.

Zalim bir kral, bir değirmen yaptırmayı düşündü. Köylülerin dere kenarındaki tarlalarına el koydu, oraya güzel bir değirmen yaptırdı. Tıkır tıkır çalışan değirmenden para gelmeye başlayınca kral pek keyiflendi. Ama bir gün fırtına, değirmeni yerle bir etti. Kral, değirmeni yeniden yaptırdı. Bir süre sonra değirmende yangın çıktı. Kral, değirmeni yeniden onarttı. Sanki köylülerin ahı tutmuş gibi sürekli değirmene bir şeyler oluyordu.

Bir gün çayın suyu kurudu, su kesilince değirmen çalışamaz duruma geldi. Kral, adamlarını çevreye saldı. Onlar da başka derelerin suyunu kralın değirmenine çevirdiler ve kırk dereden su getirdiler.

En sonunda, yağmur suları, seller değirmeni bastı. Kabaran ve taşan sular, değirmeni alıp götürdü. Kral da değirmencilikten vazgeçti.

KULP TAKMAK

Kusur bulmak, kusur yüklemek.

Eski zamanlarda İstanbul'da Deli Nüzhet diye anılan bir şair yaşardı. Bu şair, bir gün Amasya'dan geçiyordu. Bir yorgunluk kahvesi içmek için kahvehaneye uğradı:

– Kahveci, bana güzel bir sade kahve yap, dedi.

Kahveci hiç tanımadığı bu müşteriye kulpsuz bir fincanda kahve getirdi. Deli Nüzhet gülümsemeye başladı ve kahveciye dedi ki:

– Arkadaş, sen bu fincanı alıp İstanbul'a götür!

– Kulpu kırık fincanda kahve getirdiğim için mi bunu söylüyorsunuz?

Şair Nüzhet "Deli" lakabının kendisine İstanbul'da takıldığını anlatmak için:

– Kusura falan baktığım yok! İstanbul'da her şeye bir kulp takıyorlar. Umarım senin fincana da ne yapıp yaparlar ve bir kulp takarlar, dedi.

LAFLA PEYNİR GEMİSİ YÜRÜMEZ

Şöyle yaparım, böyle yaparım demekle yapılması gereken iş bitmez, yapılmaz.

Edirneli bir iş adamı, peynir tenekelerini gemiye yükleyip İzmir'e götürecekti. Geminin kaptanı, taşıma parasını peşin istedi. İş adamı, İzmir'e ulaştıklarında parayı vereceğini belirtti. Daha pek çok güzel sözler söyledi. Kaptan, isteğinde direndi:

– Arkadaş, lafla peynir gemisi yürümez. Sen parayı peşin ver de yola çıkalım, dedi.

METELİĞE KURŞUN ATMAK

Hiç parası olmamak.

Metelik, eskiden kullanılan madenî paralardan biridir. Köylünün biri okudu ve paşa oldu. Bir gün evinin bahçesinde gümüş paraları hedef yapıp kurşun atıyordu. Köyden, kendisini görmeye gelen bir akrabası:

– Olur şey değil! Biz parasızlıktan meteliğe kurşun atıyoruz. Bizim Mehmet, canım paraları delik deşik ediyor, dedi.

MAYMUN GÖZÜNÜ AÇTI

Yaşanan bir olaydan ders almak. Yaşanan tecrübelerin insanın aklını başına getirmesi. Artık insanların akıllanması ve aldanmaması.

Çarşıdaki esnaflardan birinin evcil bir maymunu vardı. Adam dükkânda bulunmadığı zamanlar maymun, kapının eşiğine oturup kimseyi içeri almazdı.

Adam yine bir gün bir iş için dükkândan ayrıldı. Maymun da eşiğe oturdu. Dükkânı sahipsiz gören açığız bir hırsız, maymunun karşısına geçip esnemeye başladı. Maymunu da esnetti. Maymun uyuyakalınca hırsız içeri girip alacağını alıp kaçtı.

Adam, dükkâna geldiğinde soyulduğunu anladı ve maymuna güzel bir sopa attı.

Bir başka gün yine aynı hırsız, dükkân sahibinin yokluğundan yararlanarak maymunlu dükkânı soymaya geldi. Yine eşiikteki maymunu esnetmeye başladı. Ama maymun yediği dayaktan ders aldığı için gözünü bile kırpmadı. Üstelik, hırsıza doğru hırlayıp pençe savurmaya başladı. Hırsız anladı ki dükkâna girilecek gibi değil. Üzgün bir şekilde başını salladı ve kendi kendine:

– Artık maymun gözünü açtı. Burada bana iş yok, çekip gideyim bari, dedi.

ONUN İPİ İLE KUYUYA İNİLMEZ

Sözüne güvenilmeyen, dediğine inanılmayan kişilere uymamak, inanmamak gerekir.

Eskiden kendir ve keten liflerinden çul, yular, ip, urgan, halat gibi şeyler yapan esnaf vardı. Bunlara mutaf denirdi.

Mutaf esnafı arasında, hileli malzeme ile çürük ip üreten Ali Usta adında biri vardı. Bu adam, malının bozukluğu ile bilinirdi. Hatta buna, ipi çürük Ali Usta derlerdi. Ali Usta'nın yaptığı ip ve urganlar olmadık yerde kopar ve kazalara neden olurdu.

Bir gün, birinin evinin önündeki kuyuya bir koyun düştü. Kuyuya inmeye hazırlanan biri, ev sahibinden urgan istedi. Getirilen urganı beğenmedi.

– Bu urgan, ipi çürük Ali Usta'nın malıdır. Onun ipi ile kuyuya inilmez, dedi.

Kuyu başındaki ev sahibi:

– Haksızlık ediyorsun ama Ali Usta'nın ipi ile kuyuya inilir. Fakat aynı iple kuyudan çıkılır mı, çıkılmaz mı orasını bilemem, dedi.

ÖKÜZ ÖLDÜ, ORTAKLIK BOZULDU

Aradaki yakınlığın dayanağı yok olduğundan yakınlık kalmadı, ortaklık da bozuldu.

Yoksul köylünün öküzlerinden biri ölünce köyün ağasına gitti. Kendisine bir öküz vermesini istedi. Ağa da köylüye bir sürü şart ileri sürüp bir öküz verdi. Köylü; ağanın tarlasını sürecektir, öküzleriyle yüklerini taşıyacak, aldığı ürünün yarısını kendisine verecekti. Bu kadar işe ve çalışmaya dayanamayan öküz bir gün öldü.

Ağa, köylüye yine eskisi gibi birçok iş yaptırmak istedi. Sabrı taşan köylü, bir gün ağaya şöyle dedi:

– Ağam, öküz öldü, ortaklık bozuldu artık!

PÜSKÜLLÜ BELA

Yaman, kolay anlatılmaz bela.

Sultan II. Mahmut zamanında askerlere ve memurlara fes giyme zorunluluğu getirilmişti. Fesin bir de püskülü vardı. O zamanlar bu püskül, eğrilmemiş iplikten yapılan bir tutam saç gibi fesin tepesine oturtulurdu. Rüzgâr ve yağmurdan birbirine karışan bu iplikler sevimsiz bir görünüşte olurdu. Sokaklarda, ellerinde taraklarla püskül tarayıp para kazanan kimseler bile türemişti. Fakat püskül, fes giyenlerin başının derdiydi. Bu yüzden fese halk arasında “püsküllü bela” denilmeye başlandı.

PABUCU DAMA ATILMAK

Önceleri sahip olunan değer ve itibarın kaybedilmesi. Bir şeyin daha iyisine sahip olduğunda diğerini kenara itmek.

Eskiden Anadolu'da Lonca denen esnaf dernekleri vardı. Loncalar, üretilen malın kalitesini yüksek tutmak, işçilerin yetişmesini sağlamak, düzgün bir şekilde ticaret yapmak için çalışırdı.

Loncada bulunan yiğitbaşı adlı görevli, esnafları kontrol ederdi. Uygunsuzlukla karşılaşırca suçuna göre ya dükkân kapatılır ya da dükkân sahibi uyarılırdı.

Yiğitbaşı, pabuçlara hile karıştırıldığını görürse, kalitesiz pabuçlar dama atılır ve orada çürümeye terk edilirdi.

Üstü örtülü yer anlamına gelen "dam" kelimesi Anadolu'da sıkça kullanılır. İşte "Pabucunu dama atmak." deyiimi bu dönemdeki uygulamalardan ortaya çıkmıştır.

Bir gün, bir müşteri, ayakkabısının çabuk yırtıldığını, sağlam dikilmediğini söyler. Ayakkabıyı yapan kunduracıyı şikâyet eder. Kunduracı, yaptığı kalitesiz ve bozuk ayakkabı yüzünden çağrılarak uyarılır. Müşterinin parası da iade edilir. Beğenilmeyen ayakkabılar da dama atılır.

POSTU DELDİRMEK, POST ELDEN GİTMEK

Bir kavgada, savaşta vurulmak.

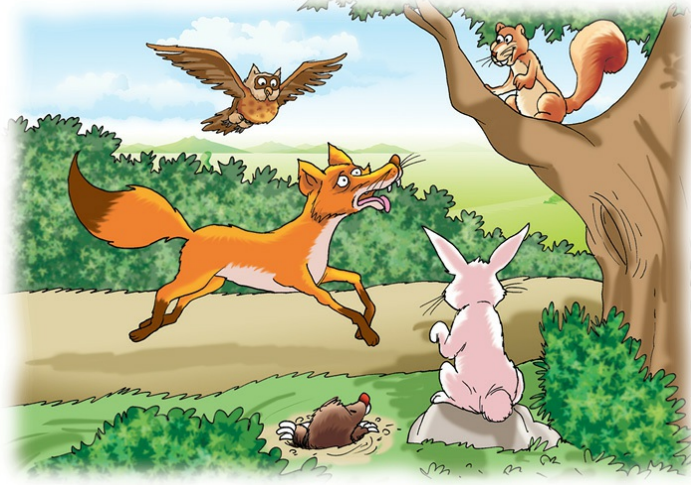
Tilkinin biri ormanda soluk soluğa koşuyormuş. Onu gören hayvanlar:

– Nedir bu telaşın, diye sormuşlar.

– Hiç sormayın arkadaşlar! Avcılar sürek avına çıkmış. Bir kurdu önlerine katmış, kovalıyorlar.

– İyi ama bundan sana ne? Sen kurt değilsin ki!...

– Kurt olmadığımı ben de biliyorum. Fakat ben kurt olmadığımı ispat edinceye kadar postu deldiririm. Post elden gider.

SAMAN ALTINDAN SU YÜRÜTMEK

Hiç belli etmeden dolap çevirmek. Gizli gizli bir şeyler yaparak ortalığı karıştırmak, herkesi birbirine düşürmek, insanları aldatmak.

Köyün birinde muhtar, köylülere şöyle dedi:

– Arkadaşlar, kaynaklar kurumaya yüz tuttu, sularımız azalmaya başladı. Mevsim de kurak geçiyor.

Su, artık aynı anda hepimizin bahçesine yetmiyor. Onun için suyu sırayla kullanacağız.

Bu açıklamadan sonra, köylüler suyu sırayla kullanmaya başladılar. Her aileye on günde bir sıra geliyordu.

Suyun çıktığı kaynağın yanında Tevfik adında bir köylünün bahçesi vardı. Tevfik, bir gece kalktı; kazmayı, küreği eline aldı. Su kaynağından bahçesine bir kanal kazdı. Üzerini de sapla samanla örttü.

Saman altından gelen suyla bahçeyi gizlice sulamaya başladı.

Tevfik'in bahçesi yemyeşildi. Bunu gören köylüler hileyi anlamakta gecikmediler:

– Bu Tevfik çok uyanık! Saman altından su yürütüyor, dediler.

SARI ÇİZMELİ MEHMET AĞA

Yeri ve kimliği bilinmeyen kişi.

Ŗehrin ileri gelenlerinden biri olan Cemal Ağa, bir gün pencerenin önünde oturuyordu. Bir ara, eski dostlarından birini sokaktan geçerken gördü. Hemen hizmetçisine seslendi:

– Evladım, Ŗimdi buradan sevdiğim bir arkadaŖım geçti. Adı Mehmet'tir. Ayağında da sarı çizmeler var. abuk ona yetiŖ de buraya getir, dedi.

Hizmetçi, hemen sokağa fırladı ve karŖılaŖtıđı sarı izmeli bir adamı yakaladı.

– HemŖehrim, adın ne?

– Adım Mehmet...

– Tamam, stelik sarı izmelerin de var. Seni Cemal Ağa çağırıyor, hadi gidelim!

Hizmetçi, adamı alıp ağasının yanına getirdi. Ağa, karŖısına dikilen adamın tanıdığı kişi olmadığını hemen anladı.

– Evladım, sen yanlış birini getirmiŖsin, dedi.

Hizmetçi:

– zr dilerim efendim! Hangi sarı izmeliye sorduysam adı Mehmet'ti. Sokakta o kadar sarı izmeli Mehmet Ağa var ki hangisi senin arkadaŖın olduğunu bir türlü bilemedim, dedi.

SEPETLEMEK

Hoş olmayan bir şekilde yanından uzaklaştırmak.

Sepet yapan bir adamın işleri bozuldu. Önüne gelene borçlandı. Her gün alacaklıları dükkâna gelip alacağını istiyordu. Hele bir alacaklısı vardı ki her gün birkaç kez gelip parasını isterdi. Sepetçi, her seferinde, alacaklıya:

– Bir yerden para bekliyorum. İki güne kadar borcumu veririm. Bana biraz izin ver, şu sepetleri satayım, borcumu öderim, derdi.

Alacaklı adam, gelip gitmekten usandı. Sepetçi de artık, ona verecek cevap bulamaz oldu.

Dükkânda çalışan çıraklardan biri, ustanın güç durumda kaldığını gördü. Alacaklı geldiği zaman:

– Usta burada yok, dedi. Adamın eline bir sepet tutuşturarak onu dükkândan gönderdi. Alacaklı ise söylene söylene gitti. Çırak, alacaklının her gelişinde eline bir sepet tutuşturdu. Sonra da ustasına seslendi:

– Usta, çık artık, saklanma! Adamı yine sepetledim!

SUYU (DERE, ÇAYI) GÖRMEYEN PAÇALARI SIVAMAK

Zamanı gelince yapılması gereken bir işe çok önceden hazırlanmak.

Serap, güneş ışınlarının yansımasıyla, su görüntüsünün oluşmasıdır. Buna ılgın da denir.

Serap nedir bilmeyen bir genç, bir yaz günü Konya Ovası'ndan geçiyordu. Çok susamış ve terlemişti. Gözüne bir göl görünür gibi oldu. Paçalarını sıvamaya başladı. Bunu gören arkadaşlarından biri:

– Yahu, acele etme! Suyu görmeden paçaları sıvama, dedi.

TİLKİYİ YÜZÜP KUYRUĞUNA GELMEK

Bir işi bitirmeye yaklaşmak, sonunu getirmek.

İki avcı, bir kış günü avlanmaya çıkmış. Akşama kadar dere tepe dolaşmışlar. Bir inden çıkan tilkileri görüp takip etmeye başlamışlar. Sonunda tilkileri yakalamışlar.

Hava kararmaya başlayınca avcılardan biri arkadaşını uyarmış. Kar ve tipi başlamadan önce köye dönmeleri gerektiğini belirtmiş. Arkadaşı da tilkileri vurmuşken yüzüp köye öyle dönmekte ısrar etmiş:

– Yüzdük, yüzdük; kuyruğuna geldik. Hele yüzme işini bitirelim de gideriz, demiş.

Bu sırada koku alan aç kurtlar çevrelerini sarmış. Avcılar, tilkileri kurtlara bırakıp canlarını zor kurtarmışlar. Bu, onlara iyi bir ders olmuş.

YA BU DEVEYİ GÜTMELİ YA BU DİYARDAN GİTMELİ

Başlanan bir işi, ne pahasına olursa olsun bitirmeye çalışmak.

Çok sevdiği devesiyle hacca gidip gelen bir Hint sultanı, vezirini yanına çağırdı:

– Bu hayvan benim canımdır, ciğerimdir. Ona iyi bakmalısın. Bu hayvanın bakımından sen sorumlusun. Başına bir şey gelirse hesabını senden sorarım. Sonra seni bu diyardan sürgün ederim, anladın mı, dedi.

Vezir, deveye gözü gibi bakmaya başladı. Her sabah onu otlatmaya götürür, başında beklerdi. Bir gün vezirin deve çobanlığı yaptığını gören bir tanıdığı:

– Hayrola, böyle deve ile çayırda ne yapıyorsun?

– Eee, ne yapalım? Başa gelen çekilir. Ya bu deveyi güdeceğim ya bu diyardan gideceğim.

YANLIŞ HESAP BAĞDAT'TAN DÖNER

Yanlış yolda olduğunu anlayan kişi, bu uğurda ne kadar emek ve para harcamış olursa olsun geri dönüp doğru yola yönelmeli.

Ticaretin deve kervanlarıyla yapıldığı zamanlarda tüccarlardan biri, develerine yüklediği malı, İstanbul' da bir tüccara sattı. Çok hileci olan alıcı, kervancıyı kandırmak istedi. Parasını verirken bir bölümünü eksik hesapladı. Kervancı, mal almak amacıyla yeniden Bağdat'a gitmek için yola çıktı. Yolda devenin üzerinde İstanbul'da sattığı malların hesabını yapıyordu.

İstanbullu tüccarın kendisini aldattığını ve parayı eksik verdiğini anlayınca develerini arkadaşlarına bırakıp geri döndü. Günlerce yol aldıktan sonra hileci tüccarın dükkânına vardı. O sırada başkalarını aldatmaya çalışan tüccar kızdı:

– Şimdi bunun sırası mı? Hani sen Bağdat'a gidiyordun, dedi.

Kervancı sert bir şekilde:

– Gidiyordum ama geri döndüm. Yanlış hesap Bağdat'tan döner, dedi.

YELKENLERİ SUYA İNDİRMEK

Direnmekten vazgeçip karşısındakinin dediğini kabul etmek.

İstanbul'u almak isteyen Fatih Sultan Mehmet, Rumelihisarı'nı yaptırmıştı. Karşıda da dedesi Yıldırım Beyazıt'ın yaptırdığı Anadoluhisarı yer alıyordu. Bu iki hisar sayesinde boğazdaki gemi geçişleri kontrol altına alınmıştı.

Rumelihisarı'nın komutanı Firuz Ağa idi. Kurala göre Boğaz'dan geçen büyük küçük her gemi Rumelihisarı'nda yelkenleri indirip duracaktı. Yükünü bildirecek ve bir miktar de geçiş vergisi ödeyecekti. Böylece İstanbul Boğazı sıkı bir denetim altına alınmıştı.

Bir gün bir Ceneviz gemisi bu kurala uymadan kaçıp gitmek istedi. Hisar'dan "Dur!" işareti verildi fakat kaptan bu işarete aldırmadı. Uyarı ateşi atıldı, kaptan yine aldırmadı. Bu kez gerçek bir top atışını hak etmişti. Kaleden bir top atıldı, isabet alan gemi yan yattı. Gemi gittikçe sulara gömülüyor, kaptanın indirmediği yelkenler kendiliğinden denize iniyordu.

Ceneviz gemisinin davranışına fena hâlde canı sıkılan Firuz Ağa, bir yeniçeri askerine seslendi:

– Bize aldırış etmeyen gemiden ne haber?

Denizdeki durumu gözetlemekte olan asker, komutanına şöyle seslendi:

– Yelkenleri suya indi ağam! Sen sağ, ben selamet!

YERİN KULAĞI VAR

Gizli konuşulan bir şey, hiç beklenmedik bir yoldan başkalarınca duyulabilir.

Evvel zaman içinde, padişahın biri tıraş olmak için güvendiği bir berberi sarayına çağırttı. Berber içeri girince:

– Senin ağzının sıkı olduğunu biliyorum. Bunun için seni çağırttım. Şimdi kimsenin bilmediği bir gerçeği öğreneceksin. Benim kafam keldir. Bunu kimse bilmez. Eğer ağzını tutmaz, bu durumu etrafına söylersen seni cezalandırırım, anladın mı, dedi.

Berber:

– Anladım efendim! Bu konuda bana güvenebilirsiniz, dedi. Padişahın başında bulunan birkaç tel saçı düzeltti ve sonra evine gitti.

Aradan günler geçti, berberin içi içini kemirmeye başladı. Kendi kendine:

– Demek ki padişahın başı kelmiş, diye konuşmaya başladı. Bu sırrı kimseye söyleyemediği için kıvranıp durdu. Bu sır, berberin uykusunu kaçırıyordu. Sabırsızlıktan hasta olacak duruma geldi.

Berber, düşündü, taşındı; dağlara, kırlara çıkmaya karar verdi. Ortalıkta kimseyi göremeyince bütün gücüyle bağırmaya başladı:

– Padişahın kafası kel, padişahın kafası kel!...

Berberin sesi, karşıki dağlarda yankılandı. Oradan geçen köylüler de yankılanan sesi duydular.

Bu söz ağızdan ağza, kulaktan kulağa yayıldı. Söz, sonunda padişahın kulağına kadar gitti. Padişah, kızgın bir şekilde berberi saraya çağırttı. Berber, endişeli bir şekilde padişahın huzuruna geldi:

– Sultanım, ben kimseye bir şey söylemedim. Bu sırrı ağzımdan kaçırmamak için çok çaba sarf ettim. Dayanamadım ve kimsenin olmadığı bir yerde içimi dökmek ve rahatlamak için kırlara çıkıp bağırdım. Meğer yerin kulağı varmış, dedi.

YÜZSUYU DÖKMEK

Onurunu sarsacak derecede yalvarmak.

Vaktiyle Hoca Neşet Efendi adında, devletin ileri gelenlerinden bir adam vardı. Neşet Efendi; iyiliksever, herkese yardıma koşmaktan zevk alan biriydi. Kendi işinden çok, başkalarının işine koşmak isterdi. Gerekirse başka devlet büyüklerine gider, yardım isterdi.

Neşet Efendi, fakir fukara tarafından da çok sevilir ve sayılırdı. Onun bu iyilikseverliğini ve başkaları için didinip çalışmasını kınamak isteyen bir dostu:

– Hocam, rastgele kimseler için bile önüne gelene yüzsuğu dökmeğten usanmaz mısın? Sana ne el âlemin işinden, dedi.

Neşet Efendi:

– Dostum, yüzsuğu ile değirmen çevrilmez elbette ancak bu gibi işler yapılır, dedi.

YÜZÜ SİRKE SATMAK

Hiç gülmemek, her zaman somurtkan durmak.

Çarşıda, dükkânları yan yana olan iki balcı vardı. Bunlardan birinin yüzü hiç gülmez, kaşları daima çatık dururdu. Diğer balcı ise güler yüzlü, sevimli, tatlı dilliydi.

Yüzü gülmeyen balcı daha iyi, daha ucuz bal sattığı hâlde dükkânına kimse uğramazdı. Herkes, güler yüzlü balcıya gider, balı ondan alırdı. Asık yüzlü balcı, komşusunun durmadan bal satmasının, kendisinin ise satamamasının nedenini bir türlü anlayamazdı. En sonunda merakını gidermek için herkesin, akıllı, bilge diye tanıdığı bir ihtiyara sordu:

– Dede, bana bu işin sırrını anlatıver. Neden benim dükkânıma gelen olmuyor da komşumun dükkânı arı kovanı gibi çalışıyor?

İhtiyar bilge adam, asık suratlı adamın yüzüne baktı:

– Dostum, sen bal satıyorsun ama yüzün sirke satıyor. Şimdi dükkânının niçin arı kovanı gibi çalışmadığını anladın mı, dedi.

MEB Tavsiyeli İlköğretim 100 Temel Eserden Seçmeler

1. TİLKİ İLE TAVŞAN
2. İHTİYAR AT
3. KAVAL ÇALAN BALIKÇI
4. PAPAĞAN İLE KEDİ
5. ÇINAR AĞACI
6. ÇİRKİN ÖRDEK YAVRUSU
7. ESKİ EV
8. TİMUR'UN FİLLERİ
9. KURT AVI
10. RÜYA
11. ÇOBAN İLE KRAL
12. İKİ DOST
13. KUYUDAKİ TİLKİ
14. TAVUS KUŞU
15. BAKKAL İLE PAPAĞAN
16. ÜÇ ÖĞÜT
17. KÜTÜK
18. PEMBE İNCİLİ KAFTAN
19. ALTIN IŞIK
20. ŞERMİN
21. DUT YEMİŞ BÜLBÜL
22. KÜLAH
23. GİZLİ MABET
24. MUTLU PRENS
25. BİLLUR KÖŞK
26. GULİVER'İN GEZİLERİ
27. HEİDİ
28. ALİCE HARİKALAR DİYARINDA
29. GEÇTİ BOR'UN PAZARI
30. YARIM ELMA

Zambak
YAYINLARI

